

תקציר

עבודה זו חוקרת את התפתחותה של הכוונה הפלילית כהבנייה קולוניאלית-לגאלית בפלשתינה-א"י המנדטורית (1920-1939). תשומת הלב בעיקרית תינתן לשינוי המשמעות של הכוונה הפלילית מהעידן העות'מאני לעידן המנדטורי, תהליך ששיאו התבטא בחקיקת החוק הפלילי של 1936. שינויים אלה, כפי שניתן לראות לאורך העבודה כולה, היו תוצר של המאפיינים התרבותיים, החברתיים והפוליטיים של היחסים בין קהילות בפלשתינה-א"י המנדטורית, ובעיקר במאבק שבין יהודים וערבים על פלשתינה-א"י. במילים אחרות, החוק הפלילי שימש את האדמיניסטרציה הבריטית הקולוניאלית ככלי לגישור היחסים בין קהילות ואסדרתם, כלי שבאמצעותו קיוו הבריטים להשיג חוק וסדר בפלשתינה-א"י. כפי שאדגים בעבודה זו, עניין זה רק תרם להחרפת היחסים שבין יהודים וערבים ויצר סיעתנות.

הפרק הראשון יחקור את התרגומים השונים של הקוד הפלילי העות'מאני, שהיה בתוקף גם תחת השלטון הבריטי עד לשנת 1936. המיקוד יינתן לפירוש הכוונה הפלילית וההבדלים שנוצרו בפירוש זה בין התרגום הערבי המקומי שבו עשו שימוש הקהילות הערביות שדרו במקום, לבין הפירוש לכוונה כפי שבא לידי ביטוי בתרגום האנגלי ואשר שימש את השחקנים הלגאליים הקולוניאליים. התרגום האנגלי הביא את הכוונה הפלילית כפי שמוגדרת במשפט המקובל (המשפט האנגלי) אל תוך הזירה המשפטית הפלשתינית אפילו לפני שהקוד הפלילי העות'מאני בוטל ובמקומו נחקק הקוד הפלילי הפלשתיני, עניין שכפה הגדרות שונות לפשע.

ההגדרות החדשות לפשע כפי שנבעו מן הפירוש החדש שנוצק לתוך הכוונה הפלילית, היו קשורות באופן מובהק לאופן שבו שחקנים לגאליים בריטיים פירשו מקרי הריגה ורצח. מקרי הריגה שנבעו מתוך מנהגים תרבותיים הכרוכים במארג היחסים המגדריים כפי שנבנו בקרב הקהילות המקומיות בפלשתינה-א"י קיבלו פירוש שונה על-ידי שחקנים לגאליים קולוניאליים. עניין זה יהיה מוקד תשומת הלב של הפרק השני, שינתח כיצד שופטים בריטיים

פירשו מקרי הריגה בתוך המשפחה. בעוד שהקוד הפלילי העות'מאני אפשר לזכות נאשם מעונש בנסיבות אלו, שופטים בריטיים התעלמו מסעיף זה לחלוטין, תוך שהם שואלים האם אפשר לקשור למקרה מוות זה או אחר כוונה פלילית בדומה לכל שאר מקרי ההריגה.

הפרק השלישי ידון באופן שבו מיקוד המשפט הפלילי בשאלות של כוונה שינה את הליך ההוכחה בפלשתינה-א"י. האדמיניסטרציה הבריטית קידמה את הליכי ההוכחה המקובלים במשפט המקובל, כאשר עדויות והודאות פינו את מקומם לרפואה פורנזית והערכות רפואיות של פשיעה. רפואה פורנזית הפכה בפלשתינה-א"י המנדטורית לכלי אפקטיבי שבאמצעותו מתחקים אחר כוונה: ניתוח פצעים, צורתם ומיקומם אפשרו לרופאים לקשר בין הממד הפיזי של פשע למחשבות, המאווים והכוונות שעמדו מאחוריו. עניין זה עמד בניגוד לאופן שבו פשע היה יכול להיות מוכח תחת השלטון העות'מאני, ומאותה עת ואילך יותר ויותר מקרים של הריגה יכולים היו להתפרש כרצח.

הפרק הרביעי ידגים כיצד המאבק על פלשתינה-א"י השפיע על ההגדרות המשתנות של כוונה פלילית, עניין שיוכיח את אחת הטענות המרכזיות של עבודה זו לפיה חברה ומפשט הם תחומים הקשורים זה בזה ומשפיעים אחד על השני. כאן אתמקד במהומות 1929 ובמשפטים שעקבו אחריהן, אשר בהם נשפטו עשרות ערבים על כך שרצחו במתכוון יהודים תושבי הארץ. משפטים אלו יאפשרו לנו להבין באופן טוב יותר כיצד שחקנים לגאליים מקומיים ובירוקרטים קולוניאליים פירשו כוונה באופן שונה, וכיצד פירוש זה השפיע על האופן שבו כל אחד פירש את נסיבות הפשע. הטיעון המרכזי יהיה שמשפטים אלו סללו את הדרך לביטול הקוד הפלילי העות'מאני וחקיקת הקוד הפלילי הפלשתיני של 1936, אשר כלל הגדרה חדשה של כוונה שלא אפשרה לראות בפשע שבין ערבים ויהודים ככזה הנטול כוונה פלילית.

אך ההגדרות הנוקשות של כוונה כפי שנוצרו תחת הקוד הפלילי של 1936 נועדו להיות תקפות רק לאוכלוסייה המקומית של פלשתינה-א"י, תהליך שמדגים את הפוליטיזציה של כוונה תחת השלטון הבריטי. הפרק החמישי ידון במקרה הריגה של אסיר ערבי על ידי ארבעה שוטרים בריטים, ואשר מבהיר כיצד ההגדרות של פשיעה כפי שיושמו בבתי המשפט היו קשורות באופן הדוק לזהותו של הנאשם. במקרה זה, בית המשפט חזר אחורה להגדרות הלוקאליות והמקלות יותר של כוונה לטובת הנאשמים. יש לציין כי המרד הערבי גם הוא השפיע על הפרספקטיבה הזאת של בית המשפט, כאשר הקורבן הערבי נתפש יותר מתמיד כפושע לא אנושי.

התיזה העיקרית של עבודה זו היא שתחת השלטון המנדטורי, כוונה פלילית הפכה מהבנייה לגאלית אקסקלוסיבית להבנייה אינקלוסיבית, כאשר יותר ויותר מקרי הריגה החלו להתפרש ככאלה שנעשו עם כוונה. הקהילות הערביות, כפי שניתן לראות לאורך כל העבודה, היו מוקד תשומת הלב של השינוי הפלילי הזה, היות והאדמיניסטרציה הבריטית התייחסה למורשת הפלילית המקומית כאל כזאת שמעידה על חברה פרימיטיבית ולא מפותחת. כך התייחסו בירוקרטים קולוניאליים בריטיים אל הערבי כאל פושע המשווע לתיקון ברוח מתרבתת. הפרספקטיבה הזאת רק התחזקה במהומות 1929 והמרד הערבי 1936-1939, כאשר הערבים היו אלו שנתפשו כמי שאחראים על ליבוי היצרים ונקיטה באלימות כנגד יהודים. המשפטים שהיו קשורים למהומות הללו שפטו ערבים רבים ברצח בכוונה תחילה והטילו על הנאשמים עונשים כבדים. עונשים אלה לא בהכרח היו יכולים להינתן אם הבריטים היו נצמדים להגדרות מקומיות יותר של כוונה. בכך לקחה האדמיניסטרציה הקולוניאלית הבריטית חלק מהותי בהבניית היחסים שבין יהודים וערבים, ותרמה להעמקת הסיעתנות בין שתי הקבוצות.